

JUHÁSZ FERENC: A SZENT TŰZÖZÖN REGÉI

A magyar vers barátainak örömeire a minap új kötete jelent meg egyik legkiválóbb mai költőnknek, Juhász Ferencnek. S ez a kötet már monumentális, a költészetben szokatlanul nagyszabású arányaival is megkapja figyelmünket: hatalmas poémák, programköltemények, eposzok sorakoznak benne egymás mellé. Még hozzá olyanok, amelyek nemcsak önmagukban gondolatmozdítók, de az eddigi Juhász Ferenc-alkotásokat visszafelé is értelmezik: a nagy lélegzetű életműnek is megadják összefoglaló egységét, jelentését, egyéni veretét. A költő művészi célja, pályájának, alkotó törekvéseinek és magatartásának igazi értelme, feladatvállalásának igazi töltése itt, *A Szent Tűzözön Regéi* című kötetben világosodik meg előttünk maradéktalanul. Az új művek mintegy összesűrítik és világos összefüggésekbe rendezik a rendkívül alkotó egyéniségről tanúskodó költői út legfőbb tanulságait, felismeréseit.

S ez annál is öröndetesebb, mert kevés költő alakjához, műveihez fűződött a múltban annyi félreértés, hamisítás, vád és torzító indulat, mint éppen Juhász Ferenc költészetéhez. Egy időben divat volt biológiai irracionálizmussal, a látomásoknak az ellenőrző értelem alól való kiszabadulásával, a megismerő ésszt tagadó misztikával vádolni őt. Nem kis szerepet játszott az is, hogy képeiben, vízióinak láncolatában sok olvasója vad összefüggéstelenséget, modorosságot, nekiszabadult, egzaltált formakultuszt érzékelt. Nos, a mostani Juhász-kötet, *A Szent Tűzözön Regéi* csattanós választ ad mind e kételyekre és megbélyegző kitételekre. Belőle megvilágosodik a rend, a költői elhivatottságnak és különleges formateremtésnek, magával sodró ihletettségnak és kollektív életérzésnek az a rendje, amelynek Juhász Ferenc költészete kezdettől fogva, *A szárnyas csikó*, *A Sántha-család*, az *Apám*, publikálásától szolgálatában áll.

Az ember és az ember által teremtett világ féltése a témája hosszú esztendők óta Juhász Ferencnek: a szorongás az atomkor embertípusáért, amelynek megadatott az a hatalom, hogy egy örült pillanatban elpusztítsa mindazt a szépséget, értelmet, humánus értéket, amelyet nemzedékek hosszú sora évezredek alatt felhalmozott. Egy roppant arányú, kozmikus méretű aggodalom nyer folyvást költői megörökítést Juhász líraiban hömpölygő — lázasan lüktető — strofáiban: harc az emberért, akit a költő a világmindenség lényegének, központjának tekint; harc az élet megszakíthatatlan, diadalmas folytonosságáért; harc a kiteljesülő, gazdagodó, az ember legyőzhetetlenségét megvalósító jövőért. Voltaképp hasonló egyetemességvágú, világot meghódító ihlet, végtelenség felé törekvés a jellemzője e költészetnek, mint a romantika kiváló lírikusainak: Novalisnak, Victor Hugónak, Puskinnak, Byronnak. Az emberi erők kimeríthetetlenségébe vetett hasonló hit fejeződik ki e költészetben is. Hasonló — nem, nem *ugyanaz*. Mert Juhász emberért való rajongása jellegzetesen századunk küldöttéé már: azé az emberé, akinek emlékezetében világháborúk élményei, koncentrációs táborok és ledobott atombombák emlékei villódnak, s akinek felfelé törekvésében, az emelkedett emberi értelmet és humánus tisztaságot ünneplő költészetében immár elpusztíthatatlanul ott húzódik az emberi világ esetleges szétrobbanásának dermesztő féltelme is.

Ez a *kettősség*: a teremtő ember géniuszában való önfeléd, boldog gyönyörködés és a sorsáért való nyomasztó szorongás ellentétes pólusai magyarázzák azt a szokatlanul izzó hőfokot, a képbokroknak ama ellenállhatatlan áramutéseit, amely azonnal megkap bennünket e poémák olvasásakor. A feszültség cikázó-

vibráló áramütéseit, amely *Az éjszaka képei* című oratóriumot, a *Gyermekdalok* és *A Szent Tűzözön Regéi* című eposzokat, továbbá *A kiválasztásról és a feladatról*, végül *A költészet és a jövő* című próféciákat olyannyira jellemzi.

Egyetlen nagy jalkiáltás ez a hatalmas verseskötet, képzeletbeli rekviem az emberiségért, amely — a felelőtlensége, a közönye és egyesek tébolya következtében — kipusztulhat a földről. Az üressé vált földgolyó képzelet váltja ki a költőtől a nagyméretű látomásokat, a mementóul felidézett romlás-vízizókat, melyekben a halál szorításával megszállottként szegezi szembe a végeláthatatlan burjánzó képeket, a vegetáció, a biológiai tenyészet milliónyi mozaikját. E mozzanatokban azelőtt sem szűkölködött a Juhász Ferenc-i líra — emlékezzünk csak *A virágzó világfa s a Harc a Fehér Báránnyal* zuhatagos, sötéten örvénylő-bugyborékoló képeire! —, de az elementáris erejű látomásoknak szüntelen változása, a világot átfogni igyekvő ihletnek izzása talán sohasem volt még ennyire szuggesztív sodrású, mint most, *A Szent Tűzözön Regéi* strófaciklusaiban. Annál is inkább, mert a nyelvi áradás lenyűgöző, roppant intenzitású produkcióhoz, melyek mélytengeri hullámként torlódnak egymásra, ezúttal már maradéktalanul felnőtt a művészi gondolat. A tenyésző-lélegző élet szüntelen mozgásképzetéhez egyenrangúan társul az értelmező-rendező-minősítő reflexió és ítélet. A művészi képfantázia spontaneitását — minden burjánzó-lüktető, magával sodró dinamika ellenére — újabban egységbe szervezi az *elmélyült művészi tudatosság*.

Juhász Ferenc utánozhatatlan képzelőerejéhez, képfantáziájának a leggyorsabb filmkamerák működésével versenyző pergéséhez ezúttal egyenrangúan járul a képek hordozta művészi jelentés, az eszméltető-felrázó-szívenütő költői gondolat. S a *nagyfokú lírai részvétel* a poémák sodrásában, a személyesség lávaszerű forrósága, a szubjektivitás, mely ott érzik az emberiséget fenyegető veszélyek képmilliárdjában, a mozgásképzetek megállíthatatlan ömlésében. A világ-egyetem számlálhatatlan teremtményeivel, a kozmosz csodáival azonosuló, az univerzumot testvérenek érző költő láthatatlanul jelen van a pusztulás démonikus vízióiban, ott jajong, zokog, esdekel a késégbeesésre ítélték között. S ha egyfelől a versek nyomán elborítanak, valósággal ránczuhannak e roppant haláltáncnak a középkori siratóénekekre és Hieronymus Bosch döbbenetes alkotásaira emlékeztető képei, másfelől folyvást érezzük az ezzel szembefeszülő akaratot, a költői elszántságot, mely e szörnyű alternatívával a végsőig küzdeni kíván. Nem a biológiai vegetációnak elképesztő arányú sorakozása itt a lenyűgöző, nem a fantázia groteszk szüleményeinek kifogyhatatlan vulkánja, hanem a költői indulat, mely a felidézett képek ellenében hat, a szenvedély izzó intenzitása, amellyel Juhász csatázik a romlás virágaival. A halállal perbeszálló ember régi nagy témája a világgöltészetnek, de a témakezelésnek ezúttal különös fényt, markánsan világalogó színeket ad, hogy a költő nem saját, vagy kedvesei halálával, hanem a *társadalmi halállal*, a világméretű pusztulás fantomjával kél diadalra. A romantika nagy témája, a prometheuszi-fausti ember lebírhatatlan, a halált is lenyűgöző szimbóluma éled újra itt e poémák lenyűgöző dikciójában.

E költészetnek monumentalitása — a grandiózus képalkotás — azonban nemcsak ereje, hanem gyengesége is. Ennek az eredménye, hogy Juhász költészete — minden közösségi funkciója, eszméltető, lelkiismeret-ébresztő, tudatosító érdekeltsege ellenére — a Kevesek, a kiválasztott irodalomértők költészete. E líra roppant hömpölygését, alkotó részeinek katedrálisiként felmagasodó ívelését az olvasó tömegek aligha képesek a maga teljességében érteni és élvezni. S ez az ellentmondás nyilvánvalóan nem kis dilemma egy olyannyira kollektív ihletésű lírikus számára, mint amilyennek mi *A Sántha-család* és a Dózsa-eposz költőjét ismerjük. De Juhász Ferenc alkotó egyéniségét éppen az jellemzi, hogy nem az átlagembereknek szánja költészetét, hanem azoknak, akikben él a rendkívülinek, a végtelenség meghódításának vágya — egy új társadalom új ember-típusának, a „jövendőnek szánt Emberiségnek”. Azoknak, akik változatlanul lángoszlopoknak tartják a költőket, s az emberi értelem legtisztább fényének a költészetet. (*Szépirodalmi Könyvkiadó* 1969.)

FENYŐ ISTVÁN

